

N:o 207.

Uppläst och godkänd hos Första Kammaren den 25 maj 1909.

— — — — Andra Kammaren den 25 — —

Riksdagens skrifvelse till Konungen, i anledning af Riksdagens år 1908 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1907.

(Statsutskottets Utlåtande N:o 204.)

Till Konungen.

Efter pröfning af hvad Riksdagens nästlidet år församlade revisorer rörande verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1907 uti afgifven berättelse anmänt samt vederbörande förvaltande verk och myndigheter uti däröfver afgifna förklaringar hos Eders Kungl. Maj:t andragit, får Riksdagen i nedan nämnda ärenden anföra följande:

Arméförvaltningen.

Enligt hvad revisorerna inhämtat hade fortifikationsbefälhafvaren å Gottland, å statens vägnar, jämlikt kontrakt den 31 maj 1907 för en köpeskilling af 515 kronor till handlanden K. F. Smitterberg försålt afverk-

ningsrätten till tre skogslotter vid Fårösund. Samme fortifikationsbefälhafvare hade vidare enligt kontrakt den 8 juni 1907 till majoren A. L. Törner försålt bland annat omkring 3,000 vanliga famnar barrved (4 alnar långa och 13 kvarter höga) väl kvistad och sorterad samt upplagd vid kronans bryggor vid Fårösund till ett pris af 8 kronor för hvarje famn. Sistberörda kontrakt hade därefter med fortifikationsbefälhafvarens tillstånd den 1 juli 1907 öfverlåtits å grosshandlaren J. Andersson i Stockholm.

Vid granskning af Vaxholms kustartilleriregementes räkenskaper hade revisorerna funnit, att i kostnaden för eldning och belysning inginge ett belopp af 770 kronor, utgörande likvid för ett parti ved om 70 famnar, som regementets detachement vid Fårösund för ett pris af 11 kronor per famn inköpt af handlanden K. F. Smitterberg. Äfven under år 1908 hade, enligt hvad för revisorerna uppgifvits, för nämnda detachements räkning inköpts ved, som levererats af grosshandlaren J. Andersson till ett pris af 14 kronor famnen. Vidare hade enligt hvad räkenskaperna utvisade för regementets behof i Vaxholm enligt kontrakt den 27 juli 1907 med handlanden C. Andersson i Stockholm inköpts ett parti ved, som betalats med 23 kronor 25 öre per famn.

Revisorerna hade funnit anmärkningsvärdt, att aftal icke träffats de militära myndigheterna emellan rörande inköp af ved för kustartilleriets räkning och i all synnerhet, att de priser kustartilleriet nödgats betala betydligt öfverstigit hvad, på sätt ofvan nämnts, fortifikationen vid försäljning till enskild person erhållit.

Denna anmärkning har besvarats af marinförvaltningen i yttrande den 15 januari 1909, däruti nämnda ämbetsverk anfört följande:

»Då marken närmast omkring batterierna vid Fårösund för några år sedan förvärfvades för sjöförsvarets räkning i syfte att fria skjutfält skulle åstadkommas genom undanröjande af den inpå batterierna växande skogen erhöll fortifikationsbefälhafvaren å Gottland uppdrag att låta utföra detta röjningsarbete på för kronan förmånligaste sätt. Då eget folk för arbetets utförande ej stod denne till buds och det skulle blifvit alltför dyrt att lega sådant, synnerligast för röjning vid det öfver en mil från Fårösund liggande 2:a batteriet, ansåg fortifikationsbefälhafvaren det vara förmånligast att söka sälja afverkningsrätten till skogen. Vid utbudandet häraf inkommo emellertid ej några anbud eller i allt fall ej några antagliga sådana; och torde anledningen härtill hafva varit, att allt virke, såväl dugligt som odugligt, måste borttagas, för att fria skjutfält skulle erhållas. Då sedermera försök gjordes att lega folk för ifrågavarande röjning, kröntes ej heller dessa med någon större framgång.

För försäljning af upphuggen ved hade fortifikationsbefälhafvaren äfven vändt sig till detachementsbefälhafvaren i Fårösund, som, enligt hvad denne upplyst i en till marinförvaltningen den 9 innevarande januari ställd skrifvelse, visserligen år 1905 af fortifikationsbefälhafvaren upphandlat ved för detachementets behof, men ansett det år 1907 begärda priset vara väl högt i betraktande af, att den då utbudna veden skulle levereras vid den på långt afstånd från kustartillerietablisementet i Fårösund liggande bryggan vid 2:a batteriet.

Fortifikationsbefälhafvaren sökte äfven genom personligt hänvändande till dem, som kunde antagas vilja köpa afverkningsrätt till områdena införskaffa antagliga anbud. Detta hänvändande medförde likväl ej heller önskad resultat, ehuru väl handlanden K. F. Smitterberg köpte afverkningsrätten till ett par mindre skogslotter.

Emellertid hade röjningsarbetet så småningom kunnat börjas och slutligen utförts, därvid den upphuggna veden, som icke var af prima beskaffenhet, upplagts ofvanför bryggan vid 2:a batteriet. Vid ett besök, som majoren A. L. Törner sedermera gjorde å platsen, lyckades fortifikationsbefälhafvaren att med denne uppgöra om köp af hela vedpartiet till ett pris af 8 kronor per famn, hvilket pris, med hänsyn till såväl vedens beskaffenhet som kostnaderna för dess transport först till båt vid den mycket långa bryggan och sedan därifrån, måste anses fullt nöjaktigt. Angeläget var ju äfven att få bort de skymmande vedtrafvarna från batteriets skjutfält.

Den ved, som detachementsbefälhafvaren under år 1907 inköpt af Smitterberg för ett pris af 11 kronor per famn, var, enligt hvad nämnda befälhafvare i sin förberörda skrifvelse till marinförvaltningen upplyst, huggen på Smitterberg tillhörig mark; och torde vedens pris hafva be- tingats dels af dess beskaffenhet och dels däraf, att densamma levererats vid själfva kasernetablisementet. Att kronan vid inköp under år 1908 af ved fått liksom enskilda vidkännas afsevärdt högre pris än under föregående år, läser vara helt naturligt med hänsyn till denna artikels nuvarande prisläge, särskildt efter Riksdagens den 9 maj 1908 fattade beslut angående skogsvårdslag för Gottland».

Riksdagen har funnit anmärkningsvärdt, att, såsom i förevarande fall ägt rum, en militär myndighet till enskilda personer, däraf en officer i tjänst, försålt en vara, hvilken en annan militär myndighet, tillhörande samma truppförband som omförmälda officer, under samma år från enskild person för det allmännas räkning upphandlat till högre pris, än

den förstnämnda myndigheten erhållit; hvarvid upphandlingen försiggått dels å samma plats, där försäljningen ägt rum, och dels å annan förläggningssort, i sistnämnda fall med högst betydlig prisskillnad. Med anledning af hvad sålunda förekommit får Riksdagen anhålla, att Eders Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande på hvad sätt en bättre samverkan mellan olika förvaltande statsmyndigheter må kunna åvägabringas i syfte att vid köp och försäljning undvika mellanhänder.

Statskontoret.

Beträffande rikshufvudboken hafva revisorerna anfört följande:

»Med hänsyn till det betydande anlåtande af utländsk kredit för statens räkning, som under senaste åren ägt rum och framdeles än vidare kan ifrågakomma, hafva revisorerna funnit önskvärdt, att kännedom om svenska statens tillgångar må blifva lättare tillgänglig och mera allmänt spridd än hvad för närvarande torde vara fallet.

Visserligen angifver statskontoret hvarvtionde år räknadt från år 1867 — senast år 1903 — en mycket detaljerad redogörelse för det mesta af statens egendom; men denna redogörelse offentliggöres endast uti ett af statsutskottet afgifvet memorial och läres vara för de flesta och framför allt för utlandet obekant. Alltsedan år 1888 har i statsrevisorernas berättelse angående statsverket såsom inledning intagits en öfversikt af statsverkets finansiella ställning vid slutet af revisionsåret. Denna redogörelse torde dock vara föga uppmärksammas. Likaså förekommer sedan 1901 i »Sammandrag af Sveriges officiella statistik» en kortfattad tabell öfver statens tillgångar och skulder, men äfven denna är säkerligen icke så känd, som önskligt vore. Fastmer är att befara, att utlandets bankirer och börsmän företrädesvis i »Kapitalkonto till Rikshufvudboken» söka upplysning i detta ämne, därtill föranledda icke minst af själfva titeln på detta sammandrag af statsverkets räkenskaper.

Som bekant upptager emellertid kapitalkontot till rikshufvudboken blott vissa slag af statens egendom. Andra knappt mindre betydande poster saknas fullständigt, så t. ex. det bokförda värdet af telegrafverkets egendom samt taxeringsvärdet å de under domänstyrelsens förvaltning stående kronoegendommar och kronoparker m. m. Däremot upptagas bland tillgångarna flera fonder, som icke tillhöra staten och som därför synas böra redovisas utan sammanblandning med statens egendom.

Ett önskemål vore, enligt revisorernas mening, att ändring i nu be-

rörda afseende kunde ske i rikshufvudboken samt därigenom i »Kapitalkontot till rikshufvudboken», så att denna publikation mera än hvad nu är fallet komme att motsvara sin titel.

På grund af kungl. brefvet den 30 december 1874 fanns vid kapitalkonto till rikshufvudboken för åren 1873, 1874 och 1875 fogad en öfversikt af svenska statens finansiella ställning, hvilken sammanfattning af statens tillgångar och skulder dock var mycket summarisk och ofullständig. Efter nämnda tid och enligt föreskrift i kungl. brefvet den 12 april 1878 har någon sådan öfversikt icke vidare bilagts det tryckta kapitalkontot. Denna öfversikt upphörde nämligen i sammanhang därmed att på grund af sistnämnda kungl. bref från och med år 1876 den ändring vidtogs i rikshufvudboken, att statens tillgångar i järnvägsanläggningar med därtill hörande byggnader, rörlig materiel samt förråd af materialier och inventarier m. m. i densamma redovisades och upptogs under rubrik »Statens järnvägar med därtill hörande materiel och förlag». En sådan fristående öfversikt torde också vara öfverflödig, därest åt rikshufvudboken beredes erforderlig fullständighet; och lämpligast torde vara, att just från denna räkenskap må kunna inhämtas alla erforderliga upplysningar om statens finansiella ställning. Ett sådant syfte synes kunna vinnas, om i rikshufvudboken införes ej mindre en räkning eller s. k. fond för statens telegraf och telefoner med därtill hörande materiel och förlag på sätt beträffande järnvägarne redan äger rum, än äfven, på enahanda sätt, de under domänstyrelsens förvaltning ställda jordbruksdomäner och skogsfastigheter samt vattenfall jämte annan egendom äfvensom riksbankens fonder i likhet med hvad nu sker i fråga om riksgäldsverkets fonder.

Med afseende å vikten däraf, att den kreditgifvande allmänheten, särskildt utlandets, må äga tillgång till en för landets kredit betydelsefull öfversikt af dess tillgångar, hafva revisorerna velat uttala önskvärheten af att rikshufvudboken må varda i angifna hänseenden fullständigad och rättad samt att följaktligen dess kapitalkonto, som årligen till trycket befordras, må erhålla de uttömmande och tillförlitliga uppgifter, som af en sådan publikation måste förväntas.»

Statskontoret, som den 14 januari 1909 afgifvit utlåtande i anledning af revisorernas ofvanintagna framställning, har däröfver yttrat sig sålunda:

»I likhet med revisorerna anser statskontoret det vara önskvärdt, att kännedom om svenska statens tillgångar må blifva lättare tillgänglig och mera allmänt spridd än hvad för närvarande torde vara fallet. Hvarken den i ett statsutskottets memorial hvart nionde år förefintliga, af statskontoret upprättade redogörelse för det mesta af statens egendom eller

den i statsrevisorernas berättelse sedan 1888 årligen intagna öfversikt af statsverkets finansiella ställning vid slutet af revisionsåret synes vara af beskaffenhet att fylla behovet af en lätt tillgänglig framställning i berörda hänseende. Och den kortfattade tabell, som sedan år 1901 förekommit i »Sammandrag af Sveriges officiella statistik», lärer hafva tillkommit på enskildt initiativ och kan när som helst upphöra.

Rikshufvudboken har i första rummet till syfte att utgöra en budgetredovisning, alltså en redovisning af de enligt riksstaten påräknade inkomsterna och de enligt samma stat medgifna utgifterna. I rikshufvudboken har dessutom inrymts redogörelse för vissa af statsverket förvaltade fonder. Att dessa olika i rikshufvudboken ingående medelsredovisningar sammanfattats uti vissa kapitalkonton har endast bokföringstekniska skäl, och dessa sammanfattande konton göra icke anspråk på att äga värde såsom uttömmande statistiskt material till bedömande af statens finansiella ställning på det hela.

Om därför enskilda personer — inom eller utom landet — af det från trycket utgifna utdrag ur rikshufvudboken, som benämnes »kapitalkonto till rikshufvudboken med tablåer och bilagor», låta förleda sig till felaktiga slutsatser om svenska statens finansiella ställning, är detta visserligen ganska beklagligt, men torde knappast kunna undgås ens genom en fullständig omläggning af hela räkenskapsmetoden, enär en räkenskap öfver en så mångskiftande och vidtomfattande förvaltning som statsverkets, riksgäldsverkets och bankoverkets icke kan undgå att för den utanför stående te sig ganska invecklad och svårfattlig.

Om man anser, att rikshufvudboken, hvilken, såsom statskontoret redan framhållit, i hufvudsak afser att göra en budgetredovisning, för närvarande är tillfredsställande ur bokföringsteknisk synpunkt, lärer det af revisorerna uppställda önskemålet nödtorftligen kunna vinnas genom offentliggörande i sammanhang med kapitalkontot till rikshufvudboken af tablåer öfver statens finansiella ställning på det hela, däri kunde inrymmas — förutom uppgifter om värdet å staten tillhöriga fastigheter, skogar, vattenfall och dylikt — jämväl riksbankens fonder m. m. Denna öfversikt borde då för att vinna erforderligt beaktande erhålla plats främst i publikationen, före själfva budgetredovisningen och dess kapitalkonto. Det af revisorerna afsedda syftet skulle ytterligare befrämjas, om denna öfversikt meddelades jämväl i fransk öfversättning.

Något hinder för en sådan anordning synes icke föreligga och om densamma vidtages, lärer det icke vara erforderligt att, som revisorerna synas afse, inrymma statens fastigheter och samtliga kapitaltillgångar,

enkannerligen riksbankens fonder, i rikshufvudboken, hvilket utan tvifvel skulle möta flere formella svårigheter och dessutom skymma dess hufvudändamål, som är att utgöra en budgetredovisning. De missuppfattningar om statens finansiella ställning, till hvilka kapitalkontot, enligt revisorernas förmenande, gifvit anledning, torde just hafva uppkommit däraf, att i rikshufvudboken inrymts statsjärnvägarnes kapitaltillgångar, under det att andra likställda kapitaltillgångar där saknas. Riktigare synes vara att utlämna nämnda tillgångar vid rikshufvudbokens upprättande, så att densamma komme att framstå såsom en ren budgetredovisning. I sammanhang härmed kunde man ock förändra titeln å den publikation, som nu innefattar »kapitalkonto till rikshufvudboken», så att densamma komme att benämnas: »Öfversikt af svenska statens finansiella ställning samt budgetredovisning».

Därest Eders Kungl. Maj:t och Riksdagen finna revisorernas framställning böra föranleda till vidare åtgärd, lärer statskontoret undfå nådig föreskrift att i ämnet framlägga förslag».

Då det måste betraktas såsom en afsevärd brist hos rikshufvudboken i dess nuvarande skick, att af densamma icke kan erhållas fullständig kännedom om statsverkets finansiella ställning, har Riksdagen med anledning af revisorernas förevarande framställning ansett sig böra hos Eders Kungl. Maj:t anhålla, att Eders Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke i afseende å rikshufvudbokens innehåll och uppställning må vidtagas sådan förändring, att i densamma kommer att intagas en fullständig sammanfattning af statsverkets samtliga tillgångar och skulder.

Stämpeluppbörd.

Vidare hafva revisorerna anfört följande:

»I förordningen angående stämpelafgiften den 18 september 1908 är, i likhet med hvad som finnes intaget i föregående förordning angående samma ämne, stadgadt, bland annat, att »fullmakt å ämbete och tjänst» skall, med vissa uppgifna undantag, »förses för den, som första gången undfått befordran till ämbete eller tjänst med ordinarie lön, med stämpel till belopp af 3 kronor för hvarje fulla 100 kronor af lönen, men för den, som erhållit befordran, som medför högre lön, till belopp af 3 kronor för hvarje fulla 100 kronor af skillnaden mellan den stämpelafgift underkastade lön, löntagaren näst förut innehaft, och den, som erhålles; dock att stämpel

för fullmakt å ämbete eller tjänst, som icke medför rätt till tjänstgöringspenningar, beräknas för endast två tredjedelar af lönen.

Vid löneförhöjning i följd af ålderstillägg, därmed jämförlig uppflyttning från lägre till högre lönegrad eller lönereglering utgöres stämpel med 3 kronor för hvarje fulla 100 kronor af skillnaden mellan den stämpelafgift underkastade lön, löntagaren näst förut innehaft och den, som erhålles». Härjämte stadgas i samma förordning, att protokoll, hvarigenom ämbete eller tjänst tillsättes, är beträffande stämpelbeläggning lika med fullmakt.

Det sätt, på hvilket stämpelbeläggningsen enligt anförda bestämmelser skall utföras, eller den ursprungliga utnämningshandlingens förseende med stämpel ej blott vid första befordran till ämbete och tjänst utan äfven sedermera vid löneförhöjning i följd af ålderstillägg, uppflyttning från lägre till högre lönegrad eller lönereglering, synes icke innebära tillfyllestgörande kontroll öfver, att stämpelbeläggningsen i föreskrifven ordning äger rum, då det i dessa fall lärer ankomma på den, som är skyldig utgöra stämpelafgift, att själf ombestyrta vederbörande handling förseende med stämpel. På grund häraf och med hänsyn till de omfattande löneregleringar, som under revisionsåret trädt i kraft och alltjämt torde komma att åvägabringas, hafva revisorerna velat framhålla vikten däraf, att bestämmelser utfärdas till vinnande af skärpt kontroll öfver, att föreskrifven afgift för stämpel i angifna fall kommer statsverket till godo.»

Med anledning af hvad revisorerna sålunda anført har statskontoret i utlåtande den 24 december 1908 till en början erinrat därom, att såväl i då gällande kungl. förordning af den 2 juni 1899 angående stämpelafgiften (4 § 4 mom.) som i den kungl. förordningen af den 18 september 1908 angående stämpelafgiften (5 §), hvilken med 1909 års ingång trädt i kraft, funnes stadgadt, att ämbets- eller tjänsteman ej finge tillgodonjuta honom tillagd lön eller förhöjning däri, innan han hos den myndighet, där han ägde uppbära lönen, uppvisat fullmakten, behörigen försedd med stämpel.

Uti nu anförda bestämmelse låge otvifvelaktigt — anför ämbetsverket vidare — den kraftigast verkande påföljd, som kunde stadgas till förekommande af underlåtenhet i fråga om stämpelbeläggning af fullmakt å ämbete eller tjänst och därmed jämförlig handling.

Det gällde alltså endast att söka komplettera nu åberopade stadgande i stämpelförordningen med en bestämmelse om skyldighet för viss myndighet att öfvervaka, det samma stadgande jämväl efterlefdes i hvarje särskildt fall.

Statskontoret föreställde sig, att ett sådant öfvervakande lämpligast borde öfverlämnas åt den granskande myndighet, till hvilken redogörelse

för utbetalta aflöningsmedel författningsenligt skulle ingå; och att därför en allmän föreskrift borde utfärdas därom, att vid hvarje årsredogörelse för utbetalta aflöningsmedel redogöraren skulle foga särskild förklaring af innehåll, att enhvar af de i redogörelsen upptagna löntagare, som under året tillträdjt tjänst eller kommit i åtnjutande af högre aflöning än han förut ägt uppbära, för redogöraren uppvisat fullmakt, konstitutorial eller annan handling, på grund af hvilken lön blifvit till honom utbetald, samt att den företedda handlingen därvid befunnits vara belagd med stämpel till behörigt belopp.

Då Riksdagen har anledning antaga, att ifrågavarade stämpelafgift i många fall icke, såsom vederbort, erlagts, samt kontrollen öfver stämpeluppbörden i detta afseende alltså icke kan anses nöjaktigt ordnad, får Riksdagen, på grund af revisorernas förenämnda framställning och med afseende å hvad statskontoret i ämnet anfört, anhålla, att Eders Kungl. Maj:t tacktes låta verkställa utredning, huruvida icke — i syfte att åstadkomma skärpt kontroll öfver efterlefnaden af stadgandet angående stämpel å fullmakt å ämbete eller tjänst i gällande stämpelförordning — nämnda stadgande lämpligen kunde fullständigas med en bestämmelse om skyldighet för vederbörande myndighet att öfvervaka, att stadgandet jämväl i hvarje särskildt fall efterlefves, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill utredningen må föranleda.

Stockholm den 25 maj 1909.

Med undersåtlig vördnad.

Stockholm, Ivar Hæggströms Boktryckeri A. B., 1909.
